

מראי מקומות - יומא

פה:

ואף אם ודאי לא ישמרו שבתות הרבה. ותירץ, ששבתות הרבה אינו בדוקא, אלא הכוונה לציוויים הרבים של השבת, וזה שייך אפילו במי שחי חיי שעה.

ובמנחת חינוך (מוסך השבת, פק"נ אות ג') הביא דברי האור החיים (שמות ל"א, ט"ז), שאין מחללין שבת על מי שלא יקום ולא יגיע שבת לשומרו, והגם שהרפואות הללו יועילו לשעות או לימים, אין מחללין שבת לעשותן. ותמה המנחת חינוך מהמבואר בסוגייתנו (עמוד א'), שמחללין שבת אף לחיי שעה. והביא שיש שחילקו בין חילול שבת דרבנן, כגון מפקחין עליו את הגל, שמחללין גם לחיי שעה, ובין חילול שבת דאורייתא, שאין מחללין אם לא יגיע לשמור שבת אחרת. והמנחת חינוך תירץ, שהסוגיא לעיל סוברת כשמואל, שלמד מ'וחי בהם', ולכך לא חילק בין חיי שעה שיגיע לשבת אחרת לבין אם לא יגיע לשבת אחרת, ודברי האור החיים הם על פי הדרשה מהפסוק 'ושמרו', ולפי זה, אם לא יגיע לשבת אחרת אין מחללין שבת עליו.

ובביאור הלכה (שכ"ט, ד') כתב, שאף עבור חיי שעה, שלא יוכל לשמור הרבה שבתות מחללין, שהרי שבת אינו בדוקא, אלא הוא הדין שאר מצוות, וכן הביא מדברי המאירי כאן. וכתב הביאור הלכה שעיקר הטעם שמחללים שבת להצילו, אינו משום קיום המצוות, אלא משום שכל המצוות נדחות מחמת חיי ישראל.

ה. מאי טעמא דמחירת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו וכו'

פירש רש"י, אין אדם מעמיד עצמו מלהציל ממונו אפילו על ידי הנפש של הגנב, וכיון שהגנב יודע זה, ממילא דעתו להרוג את בעל הבית אם יעמוד בפניו. ואין זה ספק נפשות אלא ודאי נפשות, והתורה אמרה וכו'. ובשיעורי רבי דוד פוברסקי (סנהדרין, אות ע"א) הקשה, מדוע מותר לבעל הבית להרוג את הגנב, הרי לכאורה אם יותר על ממונו לא ירצה הגנב להורגו, ומדוע אין מחייבין אותו לוותר על ממונו, כדי שהגנב לא ירדפנו ולא יהרגנו. ותירץ, שאין האדם חייב לוותר על ממונו ולא להציל ממונו, וממילא נעשה הגנב רודף, ומותר לו לבעל הבית להורגו, עיין שם.

ו. חטאת ואשם ודאי מכפרין

פירש רש"י, ומסתמא עשה תשובה, שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן. ובגבורת ארי העיר על כך, שהרי צריך וידוי. אולם במנחת חינוך (שס"ד, א'), הוכיח מדברי רש"י הללו שאכן וידוי אינו מעכב. ובגבורת ארי כתב, שחטאת ואשם הבאין על השוגג מכפרים אף בלא תשובה, עיין שם ראייתו

המשך בעמוד הבא

א. אבל להחיות אפילו מעל מזבחי

פירש רש"י, כגון שיודע ללמד זכות על אדם שנדון בבית דין ליהרג. וכתב התוספות הרא"ש, שלא אמרו שבת דין יקחוהו מעל המזבח בעוד העבודה בידו, שהרי אם הבית דין יודעים שהוא יודע ללמד זכות על אדם זה, יכולין הם להמתין מלדון עד שיגמור העבודה, אלא רק הוא יודע הזכות ליוצא לידון, ובית דין אינם יודעים שהוא יודע, שיניח העבודה וילמוד עליו זכות. וכן פירש השפת אמת. אלא שהקשה על זה, שאם כן, מדוע נקטה הגמרא שמדובר בכהן היודע ללמד זכות על הנדון, ולא העמידו בכהן העומד על המזבח ורואה אחד הרודף אחר חבירו להורגו, או שנפל עליו מפולת, שיצילנו, אלא מוכח, שמהלשון 'תקחנו' משמע שהבית דין לוקחים אותו מעל המזבח ללמד עליו זכות, וזה לא שייך ברודף או מפולת. אבל לפי זה חוזרת הקושיא, מדוע הבית דין צריכים לקחתו, ואינם ממתינים עד שיגמור העבודה, והניח בקושיא.

ב. ומה מילה שהיא אחת ממאתים ארבעים ושמונה וכו'

פירש רש"י, מה מילה שהיא תיקון אחד מאיבריו של אדם, דוחה את השבת, לפי שחייבין עליה כרת לאחר זמן. והקשה התוספת יום הכפורים, מדוע נקראת המילה באבר אחד של הגוף, הלא אם לא ימול ויתחייב כרת, לאחר זמן הוא מת בכרת, והמיתה היא בכל הגוף, והרי זה פקוח נפש גמור, כמכה באבר אחד שאם לא יעשו לו רפואתו באותה שבת, ימות, והניח בקושיא. וכעין זה העיר הרש"ש, שנמצא שמילה היא פקוח נפש מחמת עצמה. והרשב"א בשבת (קלב) פירש, שהקל וחומר הוא, ומה מילה שאינה אלא לקיום מצוה יחידית באבר אחד מאבריו של אדם דוחה את השבת, קל וחומר לפקוח נפש, שהוא לקיום כל המצוות, שישמור ויעשה כל המצוות.

ג. ושמרו בני ישראל את השבת אמרה תורה חלל

עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה

העיר התוספת יום הכפורים, היכן רמוז ענין זה. וביאר ששמירת השבת שלא יחללה, היא בתנאי ששמירה זו תהא בצירוף לעשות שבתות הרבה, דהיינו שהאדם יהיה בריא, ומזה דייקו, שאם שמירת שבת זו תגרום שלא יעשה שבתות הרבה, שימות מחמת חוליו, באופן זה לא צויתך לשמור את השבת. ונמצא שמדיוק הפסוק אנו לומדים את הענין של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ד. כדי שישמור שבתות הרבה

הקשה בתוספת יום הכפורים, כיצד אפשר לומר שההיתר הוא כדי לשמור שבתות הרבה, הרי אף חיי שעה דוחין שבת,

מראי מקומות - יומא

פה: (המשך)

המקדש קיים, ויכולין להטהר על ידי הבאת קרבנות, וימי מטהר אתכם, אף בזמן שאין בית המקדש קיים.

יא. אשמות תלויין פטורין כתב התוספות הרא"ש בשם הריב"א שיש להסתפק האם כוונת הגמרא היא שלא נודע לו עד לאחר יום הכפורים, שפטור מאשם תלוי, אבל אם נודע לו ספקו קודם יום הכפורים, כיון שנתחייב כבר באשם תלוי, אין יום הכפורים פוטרו מן הקרבן, או שמא גם באופן זה פוטרו. והתוספות הרא"ש כתב, שאפילו אם נודע קודם יום הכפורים פטור, עיין שם. ובשפת אמת הסתפק, האם באופן זה צריך גם תשובה עם יום הכפורים. שלכאורה משמע שאף אם לא נודע לו ספיקו עד אחר יום הכפורים מועיל יום הכפורים לכפר (ומבואר שנקט כדבר פשוט שאם נודע לו ספקו קודם יום הכפורים מועיל), והרי לא עשה על זה תשובה, ומוכח לכאורה שאין צריך תשובה. אלא שדחה שכיון שהתודה על כל חטאיו בדרך כלל, יש לומר שזה כולל גם חטאים שאינם ידועים לו, ונמצא שהיה תשובה עם יום הכפורים.

יב. על כל עבירות שבתורה וכו' חוץ מפורק עול וכו' פירש המהר"ל (נצח ישראל ט', ד"ה ובפרק) שיום הכפורים מכפר רק למי שיש לו חיבור וברית עם הקב"ה, אבל הפורק עול, דהיינו שכופר בעיקה, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, שהתורה היא עצם החיבור, והמיפר ברית בשה, כל אלו אין להם ברית וחיבור עם הקב"ה, וממילא אין כפרת יום הכפורים שייכת בהם.

יג. הכי קאמר על עשה ולא לא תעשה שניתק לעשה הקשה השפת אמת, שעדיין קשה, שאם מכפר על לאו הניתק לעשה, ודאי שמכפר על עשה. ואדרבה, אם עבר על לאו הניתק לעשה, הרי לא קיים העשה, ובכלל זה הוא גם ביטול עשה. ולכך פירש, שכוונת הגמרא היא לדבר אחד, שעבר על לאו הניתק לעשה ולא קיים העשה שבה, ועיין שם עוד בדבריו בזה.

לכך, וכתב שלפי זה מה שכתוב 'והתודה', היינו למצוה בעלמא, ואינו מעכב.

ז. ועל החמורות הוא תולה עד שיבוא יום הכפורים וכפר בגבורת ארי הסתפק במה ששינינו יום הכפורים מכפר, האם הוא דוקא בעבודת היום, או אף בלא עבודת היום. והוכיח שעיצומו של יום מכפר, אפילו בלא השעיר.

ח. האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה כתב בהערות להגרי"ש, שרק אין מסייעין בידו לשוב, וגורמים שיהיו לו עיכובים במציאות ויקשה לו לשוב, אבל אם הצליח ועשה תשובה, ודאי שהתשובה מכפרת.

ט. דרש רבי אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו וכו' הקשה הרי"ף על העין יעקב, מה בא רבי אלעזר בן עזריה לחדש. וביאר שבא לחדש, שמה שאמרו עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר על שירצה את חבירו, אין הפירוש שמעכב רק את הכפרה על אותן החטאים עצמם, אלא הם מעכבים גם את הכפרה על העבירות שבין אדם למקום, שהרי כתוב שיתכפרו 'מכל חטאתיכם לפני ה'', היינו העבירות שהם לפני ה', שזהו רק בתנאי ש'תטהרו', אף בעבירות שבין אדם לחבירו.

י. לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם פירש התוספות יום טוב, שכשאדם בא ליטהר מסייעין אותו, וזהו מה שאמרו לפני מי אתם מטהרין. אבל פעמים שלב האדם רע עליו, ולא יוכל להתגבר עליו לכופו ליטהר בתשובה, והקב"ה ברחמיו מטהרו ומעוררו לתשובה, ובימין צדקו יתמכהו לבלתי ידח ממנו נדח, וזהו מה שאמרו 'ומי מטהר אתכם', וזהו מה שכתוב 'וזרקתי עליכם', דהיינו אפילו בלא התעוררות מצד האדם. ובתפארת ישראל שם ביאר באופן אחר, ש'לפני מי אתם מטהרין', היינו בזמן שבית